

Učitel matematiky

Jindřich Bečvář

Jakub Hron Metánovský

Učitel matematiky, Vol. 4 (1996), No. 3, 188–192

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/151446>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1996

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

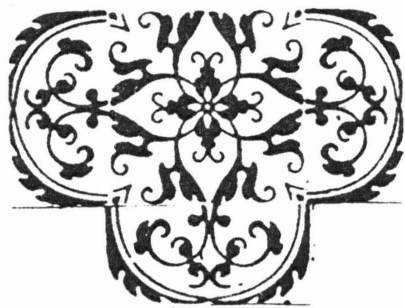

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

*Nedorozumění
s rozumem
aneb
Konba žijby*

Z čujby a myselby profesora
Jakuba Hrona Metánovského
k 155. výročí jeho narození
(1840 - 1995)
uspořádal Vladimír Borecký

PASEKA 1995

JAKUB HRON METÁNOVSKÝ

JINDŘICH BEČVÁŘ

Nakladatelství Paseka vydalo roku 1995 knihu *Nedorozumění s rozumem aneb Konba žijby*. Kniha je výběrem z díla originálního tvůrce, myslitele, vynálezce a básníka, středoškolského profesora Jakuba Hrona Metánovského. Sestavil ji Vladimír Borecký k 155. výročí Hronova narození.

Jakub Hron se narodil 4. června 1840 v Metánově na Českomoravské vrchovině, jeho otec byl posledním metánovským rychtářem. Studoval na gymnáziu v Českých Budějovicích a Jindřichově Hradci; začal však poměrně pozdě, a tak maturoval až v pětadvaceti letech. Na filozofické fakultě v Praze studoval matematiku a fyziku, studia dokončil roku 1870 ve Vídni, kde získal i učitelskou aprobaci z matematiky a fyziky pro nižší gymnázia. O tři roky později si ji v Praze rozšířil pro vyšší gymnázia; za další tři roky ještě vykonal státní zkoušky z filozofické propedeutiky. Po krátkém působení v Opavě a Jindřichově Hradci vyučoval v letech 1871–1897 na gymnáziu v Hradci Králové; dlouho byl suplentem, od roku 1883 skutečným učitelem a od roku 1886 profesorem. Ve svých 57 letech byl předčasně penzionován.

O Hronově pedagogickém působení kolovala ještě dlouhá léta řada historek. Nečastěji býval vzpomínám úkol, který zadal: změřit povrch vycpaného ptáka ze školního kabinetu. Hron užíval i ve škole svůj originální jazyk. Student byl *bažák*, profesor *zpyták*, inspektor *pozorovák*, filozofie *libomudravna*, logika *myslavna*; z dalších krásných hronovských slovních novotvarů připomeňme *něcát*, *covát*, *každát*, či *bezdílát* (atom). Bezprostřední příčinou Hronova penzionování byl prý výstup se zemským školním inspektorem, který chtěl při maturitách klást otázky a podle Hrona na to jako *pozorovák* neměl právo. Tak se Hron stal *výslužníkem*.

Velký zájem projevoval Hron o výstavy; vždyť právě na nich je možné shlédnout nejrůznější výsledky lidského ducha. Roku 1873 navštívil světovou výstavu ve Vídni, roku 1889 světovou výstavu

v Paříži. Vystoupil na Eiffelovu věž, prohlédl si známé etalony metru a kilogramu v pařížském archívu, diskutoval s francouzskými astronomy. Tvrdilo se, že hlavním motivem jeho cesty do Paříže bylo přeměření školního metru na francouzském etalonu. Byl i na Zemské jubilejní výstavě v Praze v Královské oboře v létě 1891. Na Národopisné výstavě československé roku 1895 vystavoval a prodával své *buňáty* (kalamáře), modely polopravidelných *hranatin* (mnohostěňů) určitých typů — tzv. *ruľáty* a *kosáty*.

Od roku 1901 žil Hron v Praze na Vinohradech. Hned po příchodu do Prahy začal ve svých jednašedesáti letech intenzivně studovat medicínu (v té době vynalezl *pítevní dmuchadlo*). Přátelil se i se studenty, brávali ho sebou na Vikárku. Studium bral velmi vážně, po pětiletém úsilí však neuspěl při druhém rigorosu. Začal studovat práva; zapisoval však jen jednu či dvě přednášky za semestr. Roku 1910 se vrátil do Metánova, kde pokračoval ve svém bádání. V rodném domě obýval taneční sál, který měl téměř sto čtverečních metrů. Uprostřed měl psací stůl, pod ním dvě dřevěné bedýnky, které sloužily jako bačkory, vedle *hovník* (pohovka), který byl vyroben dle Hronových představ. V rohu stála kostra, kterou vlastnil od doby svých studií medicíny. Zemřel 29. 4. 1921.

Svůj první matematický článek vydal Hron v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky roku 1888, o pět let později otiskl první básně v časopise Švanda dudák. Vlastním nákladem vydal řadu spisů. Již jejich názvy naznačují šíři zájmů i „originalitu“: *Tři záhady měřicko-početné rozřešené ku popisu přírodojevů obecných* ... (1894), *Čujba i jsoucno prostora* (1895), *Objev a popis nových pravidelných hranatin* (1895), *Nová určba odlehlot oběžnicových ode Sluna s přípojkami* (1896), *Objev a popis dvojpravidelných hranatin* (1897), *Přípona tvorebná „ba“ v úpravě zákonité* (1898), *Přítaz a odpud hvězd jako dopelněk soustavy Koperníkovy a zevšeobecněnost tohoto pojma* (1900), *Kořeny slovné řeči lidské s ohledem na slovanštinu. Nová methoda* (1906), *Kořeny slovné řeči slovanských s ohledem na češtinu* (1907), *Skutky lidské čili Jeden tisíc špatnot žijby a konby lidské. Nová jacháda* (1907), *Důležitost kořenů slovných v řeči lidské a duch řeči lidské* (1908), *Libomudravna čili Pout myselby ze Stagyry do Metánova. Čtyři*

knihy myslavny (1910), *Libomudravna čili Rozborava vesmíra* (1914), *Libomudravna čili Druhá část myslavny* (1920).

Nejznámějším vynálezem Jakuba Hrona byl *buňát* — kalamář, který udržoval díky atmosférickému tlaku stále stejně hlubokou a vysokou *námočku*; Hron ho oslavil i básní *Ležel křemen v zemi skále ...* Hronův *hronoid* byl klobouk, který „reguloval atmosférický tlak na hlavu“.

Hron měl smysl pro akce, kterým se po mnoha letech začalo říkat happening. Při svém rozloučení s Hradcem Králové r. 1901 zorganizoval vypuštění velikého balónu ve tvaru slona. Na žádost kolegů právníků proslovil r. 1908 v Karolinu přednášku *Popis prostora i míst prostorových*; další akce tohoto druhu musel rektor zakázat. Charakter happeningu měla i celá jeho propagační kampaň kolem buňátu, či jeho účast na pohřbu F. L. Riegra roku 1903, kdy šel v prvních řadách se studenty ve svých obrovských botách, kaftanu a s *hronoidem* na hlavě.

Kudy prošel, zanechal v lidské paměti bizarní a ostrou stopu nesčetných anekdot. ... Jakub Hron je Don Quijote devatenáctého století. I on vyčetl a vysnil svůj svět z knížek, ale byly to už jiné knihy; učebnice vystřídala rytířský román.

Láska ku pravdě, to jest u něho láska k vědě, k vědeckým pokusům a vědeckým metodám. Hron je vědou přímo okouzlen, což je — mimochodem — důkaz, že věda je nejenom chladná, nýbrž i krásná.

Avšak pravý ideál devatenáctého století je vědecká úprava života. Proto Hron sestrojil vědecký klobouk, velmi těžký, homolovitý a opatřený ventilem, který by svou vypočítanou formou rušil tíhu atmosférického tlaku na hlavu. Proto po léta měřil zapíchanými kolíky výšku bláta v různých ročních dobách, vypočítal průměrnou výšku bláta u nás a dal si podle ní dělat přiměřeně tlusté podešve. Jestliže tyto boty byly strašlivě těžké, je to vina našeho podnebí a nikoliv jeho metody. Protože, jak známo, teplý vzduch stoupá ke stropu a chladný spolu s otravnými plyny se drží při zemi, zařídil si postel tak, že se v ní mohl řetězem vytáhnout až ke stropu, spojuje takto úsporu s hygienou. ...

K. Čapek: *Muž vědy*, Národní listy z 30. 1. 1918

Na závěr potěšíme čtenáře *Učitele matematiky* několika ukázkami z Hronova díla.

Krátký jest blábol,
 dlouhý jest žal,
 dříve rozumně zápol
 a nerozum s beder svých sval.
 Sval blábol a nerozum,
 s rozumem svým se dorozum.

Kuželníková

Kuželek jsou zvyky ladné,
 když jich na hod devět padne.
 Méně ladá jesti skula,
 kudy kula marně plula.

Čipčirízříz

Čipčirízříz
 Čtyři vyříz
 čipčiciríríčiríziz
 Čtyři řízy si vyříz
 Čipčiríríři řízi čiríz ...

Mužný skutek: ženu milovati!

Jsem duchem člověk, Evropan, Rakušan, Čech, Hron,
 tělem jsem obyčejný tvor.

Vynález:

Fekalie upravovati do krychlí, (pak) do sudu 1 (hl) velkých, aby nesmrděly a vydržely 10 let ležatit. Obal z vypálené hlíny od Hradce Králové ... (hovna ze Soběslavy). Ego — rozvoz.